

Single context -registrering - at registrere hver enhed for sig.

Turi Thomsen (7-3-06)

Ved Viborg Sønderød Projektet 2001 valgte man at gennemføre den arkæologiske udgravning med anvendelse af single context-registrering. Denne registreringsmetode tager udgangspunkt i konteksten som den bærende enhed. Konteksten er således den enhed, som alle observationer, arkæologiske såvel som observationer fra andre involverede forskningsområder, knyttes til. Udgangspunktet for den arkæologiske registrering bliver derfor en enkel og logisk opbygget struktur, som er en stor fordel i forhold til det tværfaglige perspektiv i projektet. Metoden indebærer, at der arbejdes konsekvent stratigrafisk, hvilket betyder, at enhedernes relative kronologi og indbyrdes sammenhæng direkte kan inddrages i tolkningen sammen med resultaterne af de naturvidenskabelige analyser. Metoden har gennem flere år været anvendt i vore nabolande men havde ikke i større udstrækning tidligere været anvendt ved byarkæologiske udgravninger i Danmark (Iversen *et al.* 2005).

Hvad vil det sige at anvende single context -registrering?

Det betyder i første omgang, at man har overvejet følgende tre principper for arbejdsgangen i sin udgravning:

- at man, som udtrykket angiver, vil *registrere den enkelte enhed eller kontekst for sig*.
- at man betragter *alle kontekster som spor efter hændelser*.
- at man vil *grave stratigrafisk*.

Det er væsentligt at fastslå, at single context-registrering er mere end blot det at registrere/tegne hver enhed for sig, på hver sit ark papir.

En *kontekst* defineres som enhver enkelt hændelse (aktivitet/handling) uanset om den medfører et positivt eller et negativt udtryk¹ og dækker således både tilkomster (lag, fyld og diverse konstruktive elementer) og fjernelser (borttagning af materiale: nedgravninger, afgravninger o.l.)

Den enkelte konteksts tilblivelse søges fortolket selvstændigt, før den tolkes ind i en større sammenhæng.

Ved at betragte alle kontekster som spor efter *hændelser* inddrages tidsperspektiv og årsagssammenhæng i registreringen. I den sammenhæng får *konsekvent stratigrafisk udgravning*, hvor det *sidst* tilkomne altid registreres *først*, central betydning for udredningen af de enkelte konteksters rækkefølge og dermed for den samlede forståelse af, hvad der er foregået på lokaliteten.

¹ Any single action, whether it leaves a positive or negative record within the sequence, is known as “a context”. Archaeological Site Manual, Museum of London Archaeology Service. Third edition – 1994 (ed. Andrew Westman).

Anvendelse af metoden i praksis.

Udgangspunktet for registreringen er den moderne overflade, men den begynder reelt efter endt maskinafgravning til et valgt plant og afrenset begyndelsesniveau. Fra dette niveau går den egentlige systematiske registrering i gang:

- Etablering af målesystem, nivellering og fotoregistrering gennemføres som sædvanligt.
- Den afrensede begyndelsesflade tegnes med alle synlige spor, en såkaldt *multi-kontekstplan*, der ikke adskiller sig fra de plantegninger, vi plejer at lave.
- Alle synlige, tolkede enheder/kontekster registreres og tildeles et unikt registreringsnummer, *kontekstnummeret*, der svarer til de almindeligt anvendte lag- og anlægsnumre.
- Alle informationer (fotonumre, fundnumre, udtagne naturvidenskabelige prøver m.m.) knyttes til kontekstnummeret.
- *Udgravningsstrategien planlægges* ud fra den enkelte konteksts stratigrafiske position, og der tages beslutning om, i hvilken rækkefølge konteksterne skal udgraves, når det sidst tilkomne skal udgraves først.
- *De stratigrafiske relationer* registreres fra udgravningens begyndelse i form af *en matrix* og opretholdes videre igennem udgravningen. Af hensyn til overblikket kan det varmt anbefales at anvende *systematiske signaturer/symboler* for den enkelte konteksttype, således at det umiddelbart fremgår, om der er tale om lag, fyld, nedgravning m.m.
Der føres en løbende overordnet matrix og denne suppleres med mere detaljerede delmatrixer for separate hændelsesforløb og diverse anlægsrelationer efter behov (kontekster grupperes i anlæg, faser o.l.).
- Konteksten afrenses bedst muligt forud for fotografering og plantegning. Være opmærksom på *kontekstens kontaktflade/dens møde* med andre kontekster allerede under den første afrensning, det er nemlig her, mange informationer om kontekstens tilblivelse og især dens afslutning findes.
- *Tegn en "enhedstegning"* den enkelte kontekst i sin fulde udstrækning på et selvstændigt ark tegnefilm. *Kontekstens overflade nivelleres*. Ud over at nivellere kontekstens overflade med det formål at dokumenterer dens udseende, er det en fordel at foretage nivellering i et fast system af punkter i koordinatnettet. Enhedstegningen repræsenterer kontekstens fysiske udstrækning og behøver ikke selvstændigt tegningsnummer. Selvstændige tegningsnumre oprettes til alle andre tegninger: multikontekstplaner, *profiler* (feltprofiler såvel som "gratisprofiler" fra yngre nedgravninger m.m.).
- *Konteksten beskrives verbalt i et fortrykt registreringskema*. Skemaet skal sikre en systematisk og ensartet detaljeringsgrad i dokumentationen og fungerer som en form for huskeliste og inspiration i forhold til, hvad der er væsentligt at "spørge konteksten om".
Beskrivelsen skal indeholde oplysninger om, hvorfor konteksten er udskilt som en enhed, dens udseende, struktur og indhold samt kontaktfladernes (interfaces) art og udseende.
- *De faktuelle observationer* holdes så vidt muligt adskilt fra de mere *fortolkende vurderinger*, således at man under sin registrering bliver bevidst om, hvornår man beskriver observationer, og hvornår man tolker med udgangspunkt i disse.

Det er væsentligt, at den beskrivende registrering er af en sådan karakter, at den dokumenterer fortolkningen og har fokus på årsagssammenhæng.

Fortolkningen skal rumme overvejelser om, hvorfor konteksten ser ud, som den gør. Hvilke handlinger der danner baggrund for kontekstens eksistens, om dens tilblivelse er foregået over kortere eller længere tid, og hvilken *plads i hændelsesforløbet* den repræsenterer (en begyndelse, noget igangværende eller en afslutning).

- Brug alle sanser, professionel erfaring og fantasi. Suppler gerne fortolkningen med en skitsetegning, der viser detaljer og formodet sammenhæng. Det er desuden vældig godt at diskutere sine observationer og konsekvenserne af disse med andre på udgravningen, således at ens betragtninger og deres relevans udfordres og afprøves.
- *Under selve udgravningen* af den enkelte kontekst er det nyttigt at gå systematisk til værks: det er en stor fordel at udgrave konteksten således, at man snitter den under udgravningen. Følg f.eks. en m^2 -linie i målesystemet (dette giver helt sig selv, hvis udgravningen også gennemføres med *registrering i m^2 -felter*). Et sådant snit giver mulighed for at iagttage konteksten fra siden samt for observationer af kontaktfladerne i top og bund, lagdannelse, horisonter m.m. i den aktuelle kontekst. Desuden giver det en øget mulighed for at sikre sig, at man har valgt at skille konteksten fra andre kontekster det rigtige sted.
- *Noter alle nye iagttagelser ned undervejs*. Overvej nøje om fortolkningen af konteksten og dens sammenhæng med andre kontekster fortsat holder. Medfør nye oplysninger f.eks. af tværvideenskabelig karakter fra pollenprøver, botaniske analyser, dendrokronologiske dateringer m.m., at konteksten skal forstås på en helt anden måde? *Fjern ikke tidligere tolkninger, men tilføj* derimod den ændrede opfattelse. På den måde bliver det muligt at følge den udvikling, fortolkningsarbejdet har gennemgået under vejs i registreringen.

Konsekvenser, fordele og ulemper ved metodens anvendelse.

Overordnet set kan fordele og ulemper ved registreringsmetoden deles op i forhold, der angår fortolkning og analyse på den ene side og den praktiske arbejdsgang på den anden side.

Det især er i forhold til analyse og fortolkning, at der er store fordele at hente:

- udgravningsdokumentationen kommer til at bygge på systematiske og stratigrafiske observationer.
- med udskillelsen af den enkelte enhed får man større opmærksomhed på, hvordan den enkelte kontekst er dannet. Samtidig øges bevidstheden om, at indhold og kontaktflader ikke nødvendigvis har samme tidsrelation eller udspringer af samme aktivitet.
- når alle kontekster registreres ligeværdigt og hver for sig, bliver registreringen mindre afhængig af det mere eller mindre tilfældige tegningsniveau arkæologen vælger ud fra formodet genkendelighed (nu ligner det noget, vi kan tolke og forstå).
- med opfattelsen af kontekster som spor efter hændelser kombineret med den løbende stratigrafisk udredning af den relative kronologi kommer *tidsperspektiv, proces og årsagssammenhæng* i fokus frem for en række af uafhængige øjebliksbilleder.

De praktiske fordele ved metodens anvendelse handler især om, at den enkle systematik og struktur medfører større metodisk gennemskuelse og bedre mulighed for at sammenligne og efterprøve ræsonnementer og tolkninger. Dette er en fordel både for den enkelte udgraver og for samarbejdet med andre forskningsområder. Det er nemt selv for den urutinerede udgraver at forholde sig til arbejdsgangen. Desuden er det lettere (og hurtigere) at tegne/opmåle en kontekst, når den er fuldt fremgravet.

Ulemperne ved metodens anvendelse er hovedsageligt af praktisk karakter:

- detaljeringsgraden kan blive for høj og unuanceret/mekanisk, således at man risikerer, at der bruges for meget tid på "uinteressante" iagttagelser. Den urutinerede udgraver behøver hjælp i begyndelsen, men for de fleste vil systematikken i metoden hurtigt resultere i gode og logiske rutiner.
- de mange enheder kan virke uoverskuelige, hvis ikke den stratigrafiske udredning opdateres løbende.
- der kan opstå en tendens til "køddannelse", hvis ikke udgravningsfeltet er tilstrækkeligt stort i forhold til antallet af udgravere. Dette hænger sammen med, at samtidige kontekster ikke altid har en jævn geografisk spredning.
- ældre konteksters overflade kan forstyrres og oplysninger kan gå tabt på grund af "trafik" henover dem under arbejdet med de yngre kontekster. Det kan hjælpe at dække "ventende" kontekster og desuden belaste dem så lidt som muligt.
- væsentlige oplysninger om underliggende kontekster kan gå tabt under arbejdet med en yngre kontekst. Dette opstår ved manglende personlig kontinuitet, fordi det ikke nødvendigvis er den udgraver, der fjerner en yngre kontekst og dermed afrenser overfladen på den/de underliggende kontekst/kontekster, der kommer til at grave den/disse.

Et problem af mere overordnet karakter er det forhold, at den store opløsning i enheder og den høje detaljeringsgrad kan forlene én til at tro, at man virkelig "har det hele med", og at alle kontekster er defineret og tolket korrekt. Det kan give en *falsk tryghed*, som hele tiden må udfordres med nye spørgsmål og en kritisk stillingtagen til egne resultater. Dette gælder her, således som det naturligtvis gælder ved anvendelsen af alle andre metoder.

Uddybende litteratur

- Harris, E.C. 1979. *Principles of Archaeological Stratigraphy*. London.
- Iversen, M., D.E. Robinson, J. Hjeremind & C. Christensen 2005. *Viborg Søndersø 1018-1030. Arkæologi og naturvidenskab I et værkstedsområde fra vikingetid*. Viborg.
- Larsson, Stefan 2000. *Stadens dolda kulturskikt (=Archaeologica Lundensia IX)*. Lund.
- Westman, A. (ed.) 1994. *Archaeological Site Manual*. Museum of London Archaeology Service. Third edition. London.